

10. Surina, I. A. (1996). *Tsennostnye oryentatsii kak predmet sotsiologicheskogo issledovaniia* [Value orientations as a subject of sociological study]. Moscow: Institut molodezhi.
11. Machuskyi, V. V. (Ed.). (2015). *Formuvannia u vykhovantsiv pozashkilnykh navchalnykh zakladiv bazovykh kompetentnosti* [**Formation of basic competencies of pupils of the out-of-school educational establishments**]. Kharkiv: "Drukarnia Madryd".
12. Yadov, V. A. (1969). Lychnost i ee tsennostnye oryentatsii [Personality and value orientations]. In V. A. Yadov (Ed.) *Informatsionnyi biulleten IKSI AN SSSR: Vol. 2, 25* (40). Moscow.

УДК: 373.1.02, 373.3/.5.048:331.548

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Охріменко Зорина, кандидат педагогічних наук,
завідувач лабораторії виховання готовності до ринку праці
Інститут проблем виховання НАПН України

Балабуха Людмила, молодший науковий співробітник
лабораторії виховання готовності до ринку праці
Інститут проблем виховання НАПН України

У статті проаналізовано теоретико-практичні проблеми сучасної професійної орієнтації в Україні і закордоном. Визначено, що найбільш проблемною ділянкою для вітчизняної профорієнтації є зміст профінформації та застарілий діагностичний інструментарій. Зроблено висновок, що сучасна профорієнтація може бути ефективною лише у разі оновлення науково-методичних підходів до її здійснення, удосконалення змісту усіх її етапів (професійна інформація, професійна консультація, професійна діагностика). Підкреслено, що зміст профорієнтації має бути аксіологічно спрямованим і враховувати особливості сучасних підлітків і юнаків.

Ключові слова: профдіагностика; профінформація; профорієнтація; профорієнтаційні технології; Теорія поколінь.

Постановка проблеми. Професійна орієнтація є тією освітньою технологією, яка поєднує особистісні та суспільні інтереси. Адже, з одного боку, якісне виконання професійної діяльності можливе у разі відповідності індивідуальних особливостей людини вимогам професії. А з іншого, професіоналізм, сумлінне виконання професійних обов'язків тощо забезпечує

розвиток відповідних галузей виробництва і держави в цілому. Зауважимо, що до етапу безпосереднього здійснення професійної діяльності, учень проходить доволі тривалий шлях, який включає професійне самовизначення, підготовку до вибору професії, професійну освіту тощо. Відповідно, професійна орієнтація учнів має враховувати перспективи розвитку ринку праці, бути сучасною ефективною системою допомоги учням у професійному (профільному) самовизначенні та професійному становленні.

Однак, аналіз останніх досліджень і публікацій в контексті теми нашого дослідження, дозволяє зробити висновок, що методологія, зміст, форми і методи професійної орієнтації не відповідають вимогам сьогодення, а отже, не вирішують досягнення своєї основної мети – формування готовності учнів до профільного та професійного самовизначення.

Слід зазначити, що з часів незалежності України, найбільш продуктивним етапом у розвитку вітчизняної професійної орієнтації, був період початку і середини 90-х років. Саме тоді було розроблено ряд теоретико-методологічних і прикладних основ професійної орієнтації в руслі виховного та розвивального підходів, які знайшли втілення в нормативно-правових документах (“Концепція професійної орієнтації учнівської молоді”, та “Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається”). Для того періоду характерним було активне впровадження у навчально-виховну роботу загальноосвітніх шкіл та МНВК різних форм і методів профорієнтаційної роботи (екскурсії на підприємства, зустрічі з фахівцями, колишніми випускниками, конференції, класні години, заняття в гуртках, факультативних курсах профорієнтаційного спрямування тощо). Також слід відмітити, що українськими науковцями (С. Карпіловська, В. Синявський, Б. Федоришин), було розроблено ряд профорієнтаційних діагностичних методик, які активно застосовуються шкільними психологами ЗЗСО і до тепер.

Надалі, практична відсутність інтересу держави до проблем професійної орієнтації учнів, брак фінансової підтримки наукових розробок,

нечисленність компетентних фахівців з профорієнтації, відсутність годин на цілеспрямовану, систематичну профорієнтацію учнів, – призвели до того, що профорієнтація з учнями відбувається у більшості ЗЗСО фрагментарно і не відповідає запитам особистості, що самовизначається.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні дослідники переважно зосереджуються на таких проблеми профорієнтації, як активізація професійного і профільного самовизначення учнів (Г. Вороніна, Д. Закатнов, О. Ігнатович, О. Мерзлякова, О. Морін, Н. Отрощенко, М. Піддячий, А. Шевенко та ін.); формування професійно-ціннісних орієнтацій (І. Бех, О. Коберник, О. Лисенко, А. Шиделко та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З урахуванням викладеного вище, а також активізації процесу реформування сучасної освіти в Україні, вважаємо за доцільне окреслити певні аспекти, які на нашу думку, допоможуть осучаснити зміст професійної орієнтації і повною мірою використати її потенціал для допомоги учню в усвідомленому та ефективному виборі професії.

Метою статті є висвітлення теоретико-практичних проблем сучасної професійної орієнтації учнів та окреслення шляхів їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу. Попередній досвід того, що промислова революція викликала появу багатьох нових робочих місць, нових професій, нових можливостей для бізнесу і потребу у нових кваліфікованих співробітниках, в сучасних реаліях не виправдався. Поява нових технологій не спровокувала появу нових робочих місць. З іншого боку, виправдалася мрія багатьох поколінь: менше працювати, мати більше вільного часу, краще жити. Зазначене вимагає глобального переосмислення аксіологічних аспектів життя людини, які, зокрема, мають втілюватися у методологічній складовій профорієнтації учнів.

Зауважимо, що проблеми ефективної реалізації профорієнтації учнів притаманні не лише Україні. Однією з глобальних світових проблем в контексті здійснення профорієнтації є те, що сучасний ринок праці перебуває

у процесі трансформації і радикальних змін: деякі професії зникають, інші тільки з'являються, значна частина видозмінюється, що пов'язано з автоматизацією і роботизацією певних видів професійної діяльності.

Як зазначає Sabina Žagar, сучасна молода людина має бути готовою до того, що зміни будуть постійними й непередбачуваними. Не секрет, що система освіти є сталою, а отже, не готовою швидко і гнучко реагувати на виклики. Тому перед сучасною освітою, підкреслює дослідниця постає фундаментальна проблема, пов'язана з її традиційною спрямованістю і призначенням: чому і як вчити учнів, щоб отримані знання були корисними впродовж усього життя людини. Відповідно, підкреслює дослідниця, школа більше не може одноосібно готувати нові покоління до ефективного, творчого професійного життя [2].

Слід підкреслити, що успішні країни світу розуміють важливість активного реагування на ті виклики які стоять перед професійною орієнтацією загалом, і перед кожним учнем, що самовизначається. Саме тому, науковці зосереджуються на пошуку інноваційних методів, які допоможуть як найкраще вирішити профорієнтаційні запити. Так, у країнах ЄС частим є досвід об'єднання фахівців з різних країн у групи для розробки стратегій, методологічного і діагностичного інструментарію сучасної багатовимірної модульної системи діагностики та освітнього керівництва кар'єрою. Успішним прикладом такої співпраці є методика “Career Tree - online diagnostic and career guidance system” (Robert Porzak, Jacek Łukasiewicz, Grzegorz Kata, Monika Baryła-Matejczuk та ін.), спрямована на дослідження когнітивних здібностей, темпераменту, комунікативних та підприємницьких компетенцій, цінностей та професійних інтересів учнів середніх та професійних шкіл та дорослих [1]. Однак у вільному доступі знаходиться обмежена кількість таких методик.

Аналіз зарубіжного досвіду профорієнтації з учнями свідчить, що організація профорієнтаційного процесу у розвинутих країнах світу характеризується: підтримкою з боку держави; наявністю мережі доступних

консультативних центрів профорієнтаційного спрямування; комплексним характером надання профорієнтаційних послуг (починаючи з учнів молодших класів); інтеграцією роботи шкіл, вищих навчальних закладів, урядових структур; партнерською батьківсько-учительською взаємодією; наявністю кваліфікаційних стандартів і свідоцтв професійної підготовки; активним застосування таких освітніх технологій (Case method, портфоліо та ін.), які мають елементи самодіагностики і спрямовані на самоусвідомлення; наданні практичних підсумкових рекомендацій стосовно ефективного застосування старшокласниками власного потенціалу у певній сфері.

Натомість в Україні у реалізації профорієнтації учнів простежується ціла низка специфічних проблем пов'язаних з багатьма факторами. На нашу думку, найбільшим руйнівним фактором для системи професійної орієнтації є фрагментарна представленість профорієнтації у Типових навчальних планах ЗЗСО. З цього приводу Н. Отрощенко зазначає, що в останні роки у ЗЗСО зникла налагоджена система просвітницько-виховної роботи школи щодо трудового виховання учнів. У здійсненні профорієнтаційної роботи спостерігається заміна постійної цілеспрямованої роботи епізодичним проведенням взаємно неузгоджених заходів, особливо на завершальному етапі навчання. Відповідно, основною проблемою залишається відсутність можливості кожному учню спробувати себе в різних видах практичної діяльності тощо [6].

Окрім цього, останнім часом система професійної орієнтації, як об'єкт і предмет дослідження знаходиться практично поза увагою фахівців. Здійснюються окремі спроби адаптації профорієнтаційних інструментів, запозичених з зарубіжних освітніх систем, пропонується введення в освітній процес “професійних консультантів”, тощо. Цього, на нашу думку не достатньо, зважаючи на те, що процес професійного самовизначення і професійного становлення потребує систематичного супроводу.

Зазначене призвело до такого поширеного явища, як відтермінування професійного самовизначення у часі на період навчання у ВНЗ. Сучасні

старшокласники намагаються вступити до будь-якого закладу вищої освіти, щоб потім зорієнтуватися на ринку праці. ЗЗСО також переважно зорієнтовані на підготовку старшокласників до проходження зовнішнього незалежного оцінювання і вступу до вищих навчальних закладів. При цьому поза увагою залишається готовність особистості працювати за обраною спеціальністю.

В контексті викладеного, зауважимо, що традиційно, умовою успішного професійного самовизначення учня є узгодженість між такими складовими “Хочу” (інтереси учня) – “Можу” (здібності, індивідуальні особливості) – “Потрібно” (потреба у представниках бажаної професії на ринку праці), що відповідно забезпечується змістом, формою і методами профорієнтації, яка включає профінформацію, профконсультацію, профдіагностику.

Як наголошують практики, найбільш проблемною ділянкою шкільної профорієнтації є зміст профінформації. Профінформація – це психолого-педагогічна система організації і проведення спеціальної роботи, що спрямована на засвоєння особистістю необхідних знань про соціально економічні, психологічні та психофізіологічні умови оптимального вибору професії. Метою профінформації є широке ознайомлення учнів з існуючими професіями, їх змістом, значущістю в ринкових умовах; формування позитивного ставлення до різних видів професійної діяльності; інформування учнів про засоби та умови оволодіння бажаними професіями тощо. Відповідно, сучасний профінформаційний матеріал має бути оновленим, відповідати віковим особливостям учнів, бути об'єктивним, цікавим і доступним, активізувати інтерес до різних професій і власного професійного самовизначення. Форми подачі профінформаційного матеріалу мають бути достатньо різноманітними, щоб забезпечити активізацію сприйняття і розумову діяльність учнів. Важливо розкривати не лише соціально економічну значущість професії та її виробничу технологію, але й ті фактори, що зумовлюють успішність професійної діяльності,

задоволення або незадоволення особистості процесом цієї професійної діяльності. Саме така побудова профінформації учнів, на думку Н. Литвинової, дасть змогу зазирнути учню в психологічну структуру професії з проєкцією на психологічну структуру власних потенційних можливостей [7].

Однак, сучасний ринок праці в Україні є доволі нестабільним, а зміст і умови праці багатьох професій зазнають значних трансформацій. Сучасні дослідники звертають увагу на те, що на ринок праці найближчим часом беззаперечно вплине розвиток сучасних технологій (технології штучного інтелекту, робототехніки, 3D друку, автономні транспортні засоби, біотехнології тощо), що позначиться на зайнятості працездатного населення, видозміні змісту деяких видів праці тощо [5].

Таким чином, для здійснення ефективної профінформації, профорієнтолог має володіти інформацією щодо розвитку і перспектив різних сфер професійної діяльності на декілька років вперед. Але така інформація частіше усього не є систематизованою та методично обробленою. Часто аналіз тенденцій розвитку ринку праці в Україні є фрагментарним і не об'єктивним. Отже, щоб зміст профінформації відповідав усім вимогам і виконував свої завдання, необхідно проведення масштабних наукових досліджень та їх адаптація для освітніх потреб у контексті здійснення профорієнтації.

Наступна ланка – профдіагностика учнів у процесі професійної орієнтації також має ряд проблем, які негативно впливають на якість профорієнтації. Профдіагностика є однією з найважливіших складових допомоги учню у виборі відповідного профілю навчання та сфери майбутньої професійної діяльності, пошуку шляхів швидкого і ефективного опанування професійними знаннями, уміннями і навичками, побудові професійного плану, кар'єри тощо. Мета профорієнтаційної психодіагностики учнів: психологічний аналіз особистості учня, зіставлення структури особистості з вимогами професій, подальший прогноз

професійного розвитку і самореалізації особистості. Результатом психологічного дослідження є психологічний діагноз, метою якого є прогнозування (динаміка подальшого розвитку), проведення цілеспрямованої корекційно-розвиваючої роботи, розробка рекомендацій, стимулювання потреби особистості в самопізнанні та самоудосконаленні у руслі підготовки до своєї майбутньої професійної діяльності.

Діагностика у процесі професійної орієнтації учнів здійснюється за допомогою психодіагностичних методик (специфічні психологічні засоби, призначені для вимірювання та оцінки індивідуально-психологічних особливостей школярів у контексті майбутньої сфери професійної діяльності). Слід зазначити, що значна частина цих методик (розроблені та апробовані або за радянських часів, або на початку 90-х років минулого століття) є застарілою, тому що відбулися значні зміни в змісті, засобах та умовах праці. Саме тому, сучасними кар'єрними консультантами активно критикується застосування визначення типу майбутньої професії за методикою Є. Клімова (ДДО).

Окрім викладеного вище, можемо також окреслити коло певних проблем, які стосуються психодіагностики у процесі професійної орієнтації:

- Сучасні фахівці з профорієнтації віддають пріоритет *online* тестуванню. Однак, перевага комп'ютерних психодіагностичних програм полягає найчастіше в прискоренні обробки результатів і підвищенні точності. В інтерпретації ж результатів психодіагностичного обстеження комп'ютер не може замінити психолога. Окрім цього потрібно пам'ятати, що перенесення будь-якої психодіагностичної методики в комп'ютер вимагає обов'язкового перегляду її нормативних шкал, валідності та надійності.

– Останнім часом з'явилося помилкове поверхнєве і спрощене ставлення до психодіагностичного інструментарію, коли, так званим, психологічним тестом вважається будь-який комплекс завдань, який не має наукового обґрунтування і не пройшов необхідної перевірки.

– Однією з гострих проблем психологічної практики є рівень

професійної підготовки фахівців, у тому числі і в області профорієнтаційної психодіагностики. Використання діагностичних методик неспеціалістами призводить в першу чергу до неправильних оцінок і висновків щодо психологічних можливостей людей і, як наслідок, до втрати довіри до психологічної діагностики і її методів. Психодіагност, використовуючи свої методи, часто визначає майбутнє інших людей, так як від його діагнозу і прогнозу можуть залежати їх життєві плани, їх сьогодення і майбутнє.

Щодо професійного консультування, яку можна визначити як спеціальну діяльність з надання психолого-педагогічної допомоги, що спрямована на актуалізацію, розвиток та усвідомлення людиною тих якостей, та характеристик, що впливають на її професійне самовизначення [7], то її ефективність наряду залежить від профінформаційного змісту та якісного профдіагностичного інструментарію.

Таким чином, сучасна система шкільної професійної орієнтації може бути ефективною лише у разі оновлення науково-методичних підходів до її здійснення, удосконалення змісту усіх її етапів (професійна інформація, професійна консультація, професійна діагностика), наближення навчальної діяльності до професійної.

Окреслене вище потребує ґрунтовної й тривалої праці на рівні законодавства, науки і освіти. На нашу думку, успішність оновлення професійної орієнтації буде залежати від багатьох факторів, одним із яких є чітко окреслені аспекти оновлення системи шкільної професійної орієнтації.

Так, на нашу думку, зміст профорієнтації має бути аксіологічно спрямованим. Адже, ціннісні орієнтації надають стійкості особистості, визначають принципи її поведінки, спрямовують інтереси і потреби, регулюють мотиваційну сферу в системі освіти [8, с. 14]. В контексті зазначеного, І. Волощук зазначає, що спрямованість старшокласників на вибір майбутньої професійної діяльності не можлива без формування системи їх професійних ціннісних орієнтацій та знань про цінності професії. Для того, щоб вибір майбутньої професії був самостійним та усвідомленим,

його треба сприймати як особистісну значущість, цінність, тобто потребу яку потрібно реалізувати. Те, що не є особистісною значущістю, цінністю, не може бути для особистості поштовхом, мотивом до дії [3].

Важливість актуалізації ціннісної сфери особистості у процесі профорієнтації, на нашу думку, також пов'язана з тим, що ціннісні орієнтації є найважливішими елементами внутрішньої структури особистості, які формують її стійкість щодо своїх вимог, потреб, інтересів, зацікавлень. І відповідно, особистість, яка не має стійку систему ціннісних орієнтацій не може здійснити вдалий професійний вибір, адже вона не здатна відокремлювати особистісно значуще від другорядного.

Реалізація зазначеного можлива лише за умов розробки та впровадження ефективних стратегій допомоги учню у професійному самовизначенні, які є складовими цілісної профорієнтаційної технології, яка постає як сукупність способів, прийомів, принципів і методів профорієнтації, обумовлених її метою і завданнями, послідовністю їх реалізації, наявністю відповідного інструментарію [7, с. 22]. Важливим є створення такої стратегії яка б шляхом взаємодії внутрішнього (прагнення учня до самоудосконалення з урахуванням вимог майбутньої професії) і зовнішнього виховного впливу (система засобів профорієнтації) створювала умови для детермінації внутрішніх процесів особистості спрямованих на формування готовності до вибору професії в контексті професійного зростання на основі особистісно орієнтованої парадигми.

Результативність реалізації профорієнтаційних технологій обумовлена тим, наскільки вони будуть адаптовані до індивідуальних і вікових особливостей сучасних учнів. Базуючись на “Теорії поколінь” (Neil Howe & William Strauss), дослідники зауважують, що сучасні учні легко знаходять будь-яку інформацію за допомогою гаджетів. Таким чином, вони орієнтовані на швидкий результат і не готові довго чекати винагороди, легко адаптуються, люблять вчитися, швидко засвоюють нові знання. Великі обсяги інформації не становлять для них ніяких труднощів. Переважну

більшість знань вони отримують з Інтернет-ресурсів. Однак, при цьому знання учнів достатньо поверхові. Сучасні учні досить волелюбні, їх не можна примушувати до будь-чого. Але при цьому їх потрібно постійно мотивувати [4].

Враховуючи викладене вище, на нашу думку, зміст, форми і методи професійної орієнтації мають бути добре структурованими, інформативними, мотивуючими, творчими, цікавими, але при цьому короткочасними. Профорієнтаційні завдання потрібно формулювати чітко та детально. Навчальний матеріал має бути яскравим і візуальним. Завдання підлітки та старшокласники мають розв'язувати самостійно, але за умов постійного супроводу профорієнтолога.

Висновки. Для того, щоб професійне самовизначення учнів було успішним, важливо включати їх в обґрунтовану, систематичну, цілеспрямовану, ефективну профорієнтаційну самодіяльність, яка має враховувати вимоги до сучасного фахівця (потрібно), індивідуальні особливості і можливості людини (можу) та сферу її інтересів (хочу). Така система має бути сучасною, цікавою, доступною і спрямованою на результат. Для реалізації зазначеного важливим є оновлення науково-методичних підходів до здійснення процесу профорієнтації учнів, удосконалення змісту усіх її етапів (професійна інформація, професійна консультації, професійна діагностика), наближення навчальної діяльності до професійної, підготовка профорієнтологів і кар'єрних радників для допомоги учню у профільному і професійному самовизначенні, інтеграція роботи шкіл, вищих навчальних закладів, урядових структур; оновлення діагностичного інструментарію тощо.

Окрім цього, реалізація профориєнтації у закладах освіти повинна здійснюватись у вигляді профорієнтаційних технологій, адаптованих до індивідуальних і вікових особливостей сучасних учнів.

Перспективним напрямком подальших досліджень є науково-методична розробка та упровадження профориєнтаційних технологій у

зкладах освіти.

Список використаних джерел

1. Career guidance. Theoretical assumptions and exemplary practices / Ed. Robert Porzak. – Lublin: Wyższa Szkoła ekonomii i Innowacji, 2018. – 161с.
2. Žagar S. The contemporary labour market: how to provide career guidance when we do not know exactly what future brings? / Sabina Žnidaršič Žagar // Euroguidance Cross Border Seminar Skills for the future 14-15 May 2019. – Bled, Slovenia, 2019. – С. 31-47.
3. Волощук І. П. Формування професійних ціннісних орієнтацій старшокласників в умовах технічного ліцею: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Ірина Петрівна Волощук. – Київ, 2013. – 19 с.
4. Єрмоленко А. Б. Розвиток національного освітнього простору в контексті надбань теорії поколінь /А. Б. Єрмоленко// Вісник Національного університету оборони України. – Київ, 2014. – Вип. 3. – С. 82-87.
5. Зінченко А. Г. Навички для України 2030: погляд бізнесу /А. Г.Зінченко, М. А.Саприкіна. – Київ: ТОВ Вид-во “ЮСТОН”, – 2016. – 36с.
6. Отрощенко Н. Л. Соціально-педагогічний аспект у профорієнтаційній роботі загальноосвітньої школи / Н.Л. Отрощенко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2017. – №7. – С. 154-162.
7. Професійна орієнтація: підручник / [Єгорова Є. В. [та ін.]; за ред. О. М. Ігнатович. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 240 с.
8. Шиделко А. В. Профорієнтація і профвідбір: аксіологічні аспекти: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2017. –140 с.

References

1. Robert Porzak (Ed) (2018). Career guidance. Theoretical assumptions and exemplary practices, Lublin: Wyższa Szkoła ekonomii i Innowacji (in Poland).
2. Žagar, S. (2019). The contemporary labour market: how to provide

2career guidance when we do not know exactly what future brings? *Euroguidance Cross Border Seminar Skills for the future 14-15 May 2019*. Bled, Slovenia, pp. 31-47.

3. Voloshhuk, I. P. (2013). *Formuvannya profesijnyx cinnisnyx oriyentacij starshoklasny`kiv v umovax texnichnogo liceyu* [Formation of professional value orientations of high school students in the conditions of technical lyceum]. (Dys. kand. ped. Nauk), Kyiv: Instytut problem vixovannya NAPN Ukrayiny.

4. Yermolenko, A. B. (2014). Rozvytok nacionalnogo osvithnoho prostoru v konteksti nadban teorii pokolin [Development of the national educational space in the context of the achievements of the theory of generations]. *Visnyk Nacionalnogo universytetu oborony Ukrayiny*, 3, 82-87 (in Ukrainian).

5. Zinchenko, A. G. & Saprykina, M. A. (2016). *Navychky dlya Ukrayiny 2030: poglyad biznesu*. Kyiv: TOV Vyd-vo "YuSTON" (in Ukrainian).

6. Otroshhenko, N. L. (2017). Socialno-pedagogichnyj aspekt u proforiyentacijnij roboti zagalnoosvitnoyi shkoly [Socio-Pedagogical Aspect of Vocational Guidance Secondary School]. *Visnyk Luganskogo nacionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenko. Pedagogichni nauky*, #7, 154-162 (in Ukrainian).

7. Ignatovych, O. M. (Ed) (2014). *Profesijna oriyentaciya: pidruchnyk*. Kirovograd: Imeks-LTD (in Ukrainian).

8. Shydelko, A. V. (2017). *Proforiyentaciya i profvidbir: aksiologichni aspekty: navchalnyj posibnyk*. L`viv: L`vDUVS (in Ukrainian).

Охрименко Зарина,
кандидат педагогических наук,
заведующая лабораторией воспитания готовности к рынку труда
Института проблем воспитания НАПН Украины

Балабуха Людмила,
младший научный сотрудник
лаборатории воспитания готовности к рынку труда
Института проблем воспитания НАПН Украины

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ОРИЕНТАЦИИ УЧАЩИХСЯ: ТЕНДЕНЦИИ ИХ РЕШЕНИЯ

В статье раскрыта роль профессиональной ориентации, как теоретико-практической системы помощи ученику в профессиональном самоопределении и профессиональном становлении. Базируясь на анализе отечественного и зарубежного опыта в проведении профессиональной ориентации, конкретизировано проблемные моменты в реализации элементов профессиональной ориентации учеников (профинформация, профдиагностика, профконсультирование) в Украине. Подчеркнуто, что современная профориентация может выполнять свою функцию только в результате проведения масштабных научных исследований и их адаптации для образовательных потребностей в контексте осуществления профинформации, обновления существующего и разработки нового профдиагностического инструментария, переосмысления научно-методических подходов к практической реализации содержания профориентации. Автором выделено конкретные аспекты усовершенствования современной профориентации, реализация содержания которой должна осуществляться в форме профориентационных технологий, быть аксиологической направленной и учитывать особенности современных учеников (в контексте Теории поколений).

Ключевые слова: профдиагностика; профинформации; профориентация; профориентационные технологии; Теория поколений.

Ohrimenko Zorina, PhD in Pedagogy,
head of the laboratory of education for readiness for the labor market
Institute of Problems on Education of the of the NAES of Ukraine

Balabukha Iudmiia,
researcher of the laboratory of education for readiness for the labor market
Institute of Problems on Education of the of the NAES of Ukraine

THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS OF MODERN PROFESSIONAL ORIENTATION OF STUDENTS: TRENDS IN THEIR SOLUTIONS

The article reveals the role of career guidance as a theoretical and practical system for helping a student in professional self-determination and professional development. Based on the analysis of domestic and foreign experience in conducting career guidance, the problematic aspects in the implementation of elements of career guidance of students (vocational information, vocational diagnostics, vocational counseling) in Ukraine are concretized.

It is determined that the most problematic area of school career guidance is the content of professional information, which is associated with an unstable labor market, the transformation of the content and working conditions of many professions.

It is concluded that the modern system of school vocational guidance can be effective only in the case of updating scientific and methodological approaches to its implementation, improving the content of all its stages (professional information, professional counseling, professional diagnostics), bringing educational activities closer to professional.

The author proposes some steps to improve career guidance. It is proved that the professional orientation of students should be aimed at the formation of value orientations of students, which are the most important elements of the internal structure of the individual, which form its stability in relation to their requirements, needs, interests, interests. It is emphasized that the implementation of this is possible only if the development and implementation of effective strategies to help students in professional self-determination, which are part of a holistic career guidance technology, which appears as a set of methods, techniques, principles and methods of career guidance. availability of appropriate tools. It is determined that the effectiveness of the

implementation of career guidance technologies is due to the extent to which they will be adapted to the individual and age characteristics of modern students described in the Theory of Generations.

It is substantiated that the content, forms and methods of professional orientation should be well structured, informative, motivating, creative, interesting, but short-term. Career guidance tasks need to be formulated clearly and in detail. Training material should be bright and visual. Adolescents and high school students have to solve problems on their own, but under the constant support of a professional orientalist.

УДК 37.013.42:374

ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ

Литовченко Олена Віталіївна, кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник
лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН
України

e-mail: elenalitovchenko@ukr.net

Матеріали статті представляють важливі аспекти організації освіти дітей з ООП у закладі позашкільної освіти, зокрема, термінологія, нормативні основи, методичні аспекти.

Наголошено на важливій ролі закладів позашкільної освіти у організації освіти дітей з особливими освітніми потребами (ООП), створенні інклюзивного освітнього середовища. Зокрема, актуальності творчих об'єднань соціально-реабілітаційного напрямку позашкільної освіти, відповідних проєктів тощо.

Сучасну термінологію окреслено у контексті міжнародних підходів, документів (Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ), а також у зв'язку з сприйняттям соціальної моделі інвалідності.

Щодо нормативних основ, наведено важливі у межах проблеми міжнародні та українські нормативні документи ([Конвенція про права осіб з інвалідністю](#) (2006), Закони України "Про освіту" (2017), "Про позашкільну освіту" (2000) та інші). У межах аналізу методичних аспектів представлено приклад фрагменту індивідуальної програми розвитку здобувача позашкільної освіти (адаптацію та модифікацію навчальної програми).

Водночас, наголошено на тому, що у відповідь на потреби практики, потребує удосконалення нормативно-правове, матеріально-технічне, кадрове забезпечення відповідного напрямку роботи.

Ключові слова: позашкільна освіта; заклади позашкільної освіти; діти з особливими освітніми потребами; інклюзивне освітнє середовище.